folk/ed. 2021; 27(2) 106 Ek
DOI: 10.22559/folklor.1719

Araştırma makalesi/Research article

Yaşayan İnsan Hazineleri Bağlamında Çini Sanatçısı Naciye Nur Avlupınar ve Sanatsal Faaliyetleri

Tile Artist Naciye Avlupınar and Her Artistic Activities in The Context of Living Human Treasures

Münire Baysan*

Öz

Toplumların karakterini ve benliğini oluşturan kültürün korunması, gelecek kuşaklara aslına ve çağa uygun bir şekilde aktarılabilmesi son derece önemlidir. Geleneksel el sanatları kültürün önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Somut olmayan kültür değerleri içerisinde yer alan çini, bu sanatlardan bir tanesidir. Anadolu topraklarına Selçuklular ile birlikte gelen geçmişte kâşî, evânî olarak isimlendirilen çini kadim bir Türk sanatıdır.

Çininin asırları aşarak geleneksel köklerinden kopmadan varlığını idâme ettirebilmesi onu, aslına sadık kalarak bugünlere taşıyan sanatkârlar sayesindedir.Bu makalenin konusunu, kadın çalışmalarının çini sanatındaki örnek karakteri olan Naciye Nur Avlupınar 'ın sanatı ve Yaşayan İnsan Hazinesi bağlamında sanat faaliyetleridir.

Geliş tarihi (Received):27-03-2021 – Kabul tarihi (Accepted): 29-05.2021

* Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen –Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, munire.baysan@dpu.edu.tr. ORCID 0000-0001-6167-7793

Otuz sekiz yıldır çini sanatı ile meşgul olan sanatkâr; hoca-talebe, usta-çırak geleneği ile meşk usulü yetişmiştir. Sanatına, aslına bağlı kalarak pek çok yenilik getirmiş, bu yenilikleri kendi eserlerinde örneklemiş, ülke içinde ve dışında açtığı sergilerle Türk çini sanatını 21. yüzyıla ait özellikleri ile tanıtmış ve bu alanda öğrenciler yetiştirmiştir.

Çini sektöründe sadece işçi, boya ve tahrir ustası olarak parça başı çalışan kadınların yanı sıra bu işin hem sanat hem de zanaat kısmına hâkim olan Avlupınar'ın, bu alanda yaptığı yenilikleri, ortaya koyduğu eserleri ve sanatsal çizgisini değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmanın teorik kısmında literatür taraması, veri toplama kısmında görüşme yöntemi kullanılarak derinlemesine mülakat yapılmıştır.

Anahtar sözcükler: *çini, geleneksel sanat, sanatçı, yaşayan insan hazinesi, Naciye Nur Avlupınar*

Abstract

It is extremely important to preserve the culture that constitutes the character and identity of societies, and to be able to pass it on to future generations in an original and contemporary way. Traditional handicrafts comprise an important part of culture. Tile art, which is among the intangible cultural values, is one of these arts. Tile, which came to the Anatolian lands with the Seljuks and was named as kâşî and evânî in the past, is an ancient Turkish art.

It is thanks to the artists who have carried it to the present day remaining faithful to the original that the tile art has been able to survive over centuries without breaking off its traditional roots. The subject of this article is the art of Naciye Nur Avlupınar, the exemplary character of woman's works in tile art, and her artistic activities in the context of the Living Human Treasure. The artist, who has been dealing with tile art for thirty-six years, has grown up with the master-apprentice tradition. She brought many different innovations to her art by adhering to the original, exemplified these innovations in her own works, introduced the Turkish tile art with its 21st century features with exhibitions held in and outside the country, and raised many students in this field.

This study aims to evaluate the innovations, works and artistic style of Avlupınar, who has a grasp of both the art and craft part of this work, as well as women who work only as workers, painters and engraving masters in the tile industry on a piece work basis. In the theoretical part of this study, the literature review and in the data collection part an in-depth interview was conducted using the interview method.

Keywords: *tile, traditional art, artist, living human treasures, Naciye Nur Avlupınar*

Extended summary

Introduction and purpose: Tile, one of the intangible cultural heritage values, is an ancient Turkish art. This art, which dates back to the period of the Uyghurs, came to Anatolia with the Seljuks. It was used in different types of architectural works during the Seljuks period, and it progressed and developed with new techniques in the Ottoman period. Iznik and Kütahya became the two important centers of tile art during the Ottoman period. Tile art, which is known to have started in Kütahya during the time of Germiyanoğulları, has become the brand and symbol of the city today.

This art, which has passed through different geographies and different eras, has preserved its unique artistic feature in every region where it is lived. It was also produced as required by the age without leaving its cultural roots, and was included in the Intangible Cultural Heritage list in 2016. SOKÜM, whose aim is to preserve intangible cultural values and transfer them to future generations, tries to achieve this goal by identifying and protecting the Living Human Treasures in traditional arts, maintaining them and transferring to young generations.

The ability of tile art to survive over centuries without breaking off its traditional roots and to reach these days is thanks to the craftsmen who have carried it to the present day, remaining faithful to the original. The subject of this article is the art of Naciye Nur Avlupınar, the exemplary character of women's works in tile art, and her artistic activities in the context of the Living Human Treasure.

Findings: Avlupınar started her art studies in 1983 with her first teacher, Ahmet Yakupoğlu, who was a painter, miniature artist, illuminator and ney performer. It is important for Avlupınar to start her art education with a teacher like Yakupoğlu with the tradition of teacher-student, master-apprentice, with respect to establishing her art on solid foundations. Avlupınar takes lessons from Nezihi Bilgütay Derler on her art and becomes a student of İnci Ayan Birol. She tries to improve her knowledge, skills and art education with the lessons she takes from different teachers.

Avlupınar, who does not see tile only as an art, conducts research on the techniques having been used in Central Asia until today and enables them to be used in tile art again by revealing the forgotten ones.

In her works of art, she embroiders tiles in accordance with today's lifestyle, adhering to its pattern and style. Without leaving the tradition and being in defiance of it, she creates works without imitation and repetition. It sees the tile as a whole without dividing it into eras and periods, and it adds a different dimension to the tile with new paints and techniques. It gives the tile art new colors unprecedented in history. In addition to the colors used in the past, she produces the unprecedented pink, green tones, fallow and orange in her own workshop and makes them used in tile art.

The artist, who has opened many exhibitions in Turkey and abroad, also shows how the new techniques, designs and forms she added to the tiles are applied. Adding a different dimension to tiles with new techniques, painting methods, forms, motifs

and patterns, Avlupınar opens exhibitions demonstrating Turkish tile art both in Turkey and abroad. The artist, who clinches her success in her art with the awards she has received, gives educational courses and trains students to teach this art which she has made in every step from dough to paint, from drawing to glazing.

Providing theoretical information about the art of tile and sharing her experiences with her articles published in different magazines, Avlupınar demonstrates her artistic personality raised with the master-apprentice tradition, as well as her academic knowledge and experience in this field with the projects she has been involved in.

Method: In the theoretical part of this study, which aims to evaluate Avlupınar's innovations in the field of tile art, her works and artistic line, an in-depth interview was carried out using the literature review and the interview method in the data collection part.

Conclusions: In this study, the innovations that Naciye Nur Avlupınar brought to the art of tile, her studies on the demonstration of this art and her students' qualifications of being the carrier and transmitter of the intangible cultural heritage were evaluated. Being studied in the context of Living Human Treasures, the tile artist Avlupınar started her art, which she has been performing for thirty-eight years, by taking lessons and approval from the prominent teachers of this field. By examining the developmental stages of tile art as parts of the whole, she refreshed this art without damaging the traditional texture in its roots, and introduced new techniques, patterns, dye and painting methods. She has brought many innovations to her art by adhering to the original and applied the innovations she has created in her own works. In addition, she has contributed to the introduction of the traditional Turkish art of tile in the 21st century by opening many exhibitions in Turkey and abroad with these works. Avlupınar, who opened her own workshop so that every stage of the tile was of the desired quality, trained students to keep this art, which is an ancestral heritage, alive. The artist, who maintains her curiosity of self-development and learning in every period of her life and art, has increased her knowledge with her researches, and shared this in the meetings she attended and in her articles published in magazines. With her life devoted to the art of tile, Avlupınar meets all the requirements to be included in the Living Human Treasures list.

Giriş

Çini sanatı, Somut Olmayan Kültürel Değerler içerisine alınan ve asırlardır yapılagelen geleneksel bir Türk sanatıdır. Türkler çiniyi ilk olarak Orta Asya'da imal etmişler ve orada bulunan Kaşan şehri sebebi ile çiniyi Kâşî olarak adlandırmışlardır (Küçükyılmazlar, 2006: 3). "Klasik sanatlarımız içerisinde, Türk varlığını, üslubunu ve karakterini ilk defa bütün kuvveti ile hissettiren sanat dalı" (Avlupınar, 2003: 164), "Kil, kaolin, tebeşir ve kuvars gibi hammaddelerin belirli oranlarda karıştırılarak hazırlanmış hamurun şekillendirilmesi, kurutulması, pişirilmesi, dekorlanması, sırlanması ve sırlı bünyenin pişirilmesi ile oluşan bir sanat ürünü" (İssi ve Yurdakul, 2002: 74) şeklinde tanımlanmaktadır.

Türk çini sanatı Uygurlar dönemine kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir (Aslanapa, 1989: 317). Esas anavatanı Orta Asya olarak bilinen bu sanat; Karahanlılar, Gazneliler, İlhanlılar ve Anadolu'nun 1071 yılındaki fethinden sonra da Selçuklular ile Anadolu'ya tanıtılmıştır (Gülaçtı, 2018: 32). Çini sanatı, çeşitli motiflerle zenginleşerek gelişimini Anadolu Türk mimarisinde göstermiştir. Anadolu Selçukluları ile çok çeşitli tipteki mimari eserler üzerine gelişme gösteren çini sanatı XII ve XIII. Yüzyıllarda abidevi bir ihtişama ulaşmış, Osmanlılar zamanında başlangıçtan itibaren çeşitli tekniklerin uygulanması ile büyük bir ilerleme ve zenginlik göstermiştir (Yetkin, 1972: 1-3 ; Yetkin, 1993: 329-331).

İznik ve Kütahya Osmanlılar zamanında çini sanatında iki yeni merkez haline gelmiştir (Aslanapa, 1977: 45). İznik'in İstanbul'a yakın olması ve buradaki üretimin saray tarafından kontrolünün yapılması teknik kaliteyi belirlemiş aynı zamanda üretimin saray Nakkaş hanesinin zevkine bağımlı olmasına neden olmuştur. Kütahya ise saraya uzak olması sebebiyle halkın zevkini yansıtan bir yaklaşımla ve günlük yaşamı sanata katarak eserler ortaya koymuştur. Kütahya, İznik ile kıyaslandığında ikinci merkez durumunda ve onun gölgesinde kalmış gibi görünse de İznik'te On sekizinci yüzyılda çini üretimi durduktan sonra Kütahya'da bu sanat gelişmeye devam etmiş ve kendine has yapısı ile günümüze kadar ulaşmıştır (Rey, 1987: 73; Kaçar, 2018: 986; Beyazıt ve Işık, 2012: 894).

Kütahya'da, Germiyanoğulları zamanında başladığı ileri sürülen çini sanatı şehrin simgesi haline dönüşmüştür. Geçmişten bugüne pek çok insanın geçim kaynağı bu sektörden sağlanmıştır. 13 Temmuz 1799 yılında şehrin valisi Ali Paşa'nın huzurunda Dünya'daki ilk toplu iş sözleşmesinin çini üreticisi işverenler ile çalışanlar arasında imzalanması da bu sektörün yüz yıllardır şehrin kalkınmasındaki katkısını göstermesi bakımından önemlidir (İssi ve Yurdakul, 2002: 75). On sekizinci yüzyıldan itibaren şehrin çini piyasasının genişlemesine Ermeni ticaret ağının Kütahya yerel çini üretimi ile kesişmesi de etkili olmuştur (Kılkış, 2019: 110).

Hem mimarî yapıların hem de pek çok farklı eşyanın süslenmesinde asırlardır kullanılmakta olan çini sanatı, geçmişin derinliklerinden süzülerek gelen ve günümüzün anlayışı ile sanatsal varlığını ve işlevini devam ettiren kültürel miraslarımızdan olması sebebiyle 2016 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) listesi içerisine alınmıştır.

> "Toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar" (Oğuz a, 2009: 167) şeklinde tanımı yapılan somut olmayan kültürel miras, "UNESCO'nun kültürel mirasın korunması ile ilgili çalışmalarından doğmuş ve yaygınlık kazanmıştır." (Oğuz, 2013: 5).

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ise 2003 yılında UNESCO tarafından hazırlanmış ve bir toplumun kültür kimliğini oluşturan ve kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşabilen somut olmayan kültürel miraslarının korunup gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlayacak yol ve yöntemler olarak tanımlanmıştır (Oğuz b, 2009: 8). Küreselleşme ve sanayileşme sonucu yok olmaya yüz tutan ve yeni kuşaklar tarafından sahip çıkılmayan somut olmayan kültürel miras değerle-

rinin korunmasını amaçlamıştır. Milli ve manevi pek çok değeri içerisinde barındıran somut olmayan kültürel mirasın korunması, yaşatılabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için onun "sürdürebilir" olması da son derece önemlidir (Gürçayır, 2011: 5; Ekici, 2004: 10). Sürdürülebilirlik ise bu mirası günümüze taşıyan ve "Yaşayan İnsan Hazineleri" olarak tabir edilen kişilerin bulunup, korunması, sahip çıkılması ve taşıdıkları kültür değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasıyla mümkündür.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında, oluşturulan "Yaşayan insan hazineleri, somut olmayan kültürel mirasın spesifik elemanlarını yeniden yaratmak veya yorumlamak açısından gerekli bilgi ve becerilere yüksek düzeyde sahip kişiler" (Oğuz, 2009: 35) şeklinde tanımlanarak bu kişilerin belirlenmesinde sahip olunması gereken ölçütler belirlenmiştir. Bunlar:

1- Ustalığını 10 yıldır icra ediyor olması,
2- Sanatını usta-çırak ilişkisi ile öğrenmiş olması,
3- Bilgi ve becerisini uygulamadaki üstünlüğü,
4- Konusunda ender bulunan bilgiye sahip olması,
5- Kişi veya grubun yaptığı işe kendini adamışlığı,
6- Kişi veya grubun bilgi ve becerilerini geliştirme yeteneği (sanatının toplumla buluşmasını sağlayacak yenilikler içermesi),
7- Kişi veya grubun bilgi ve becerilerini çırağa aktarma becerisi (çırak yetiştirmiş olması), (Şimşek, 2015: 12) şeklinde maddelendirilmiştir.

İnsanlığın kültürel mirasının unutulmasına engel olarak, bu mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamayı hedefleri içerişine alan SOKÜM Anlaşması, Yaşayan İnsan Hazineleri sistemi ile çağdaş yaşam koşulları içerisinde toplum kültürünü koruyarak sanatsal ve mesleki birikime sahip kişilerin bilgi ve becerilerini çıraklarına aktarabilmelerinin önünü açma gayesi gütmektedir (Oğuz, 2008: 10 ve Oğuz, 2009: 39). Yaşayan İnsan Hazinesi programı, usta kişilerin sanatlarını devam ettirmesi, bu sanatı sürdürebilecek çıraklar yetiştirmesi, geleneksel miras unsurlarını yeniden oluşturması ve bu mirası oluşturan bilginin korunması açısından önemlidir (Gümüş, 2019: 1955). Mesleki ve sanatsal vasıfları ile;

> "Yaşayan İnsan Hazinesi unvanını alan kişilere maddi ya da teknik bir yardımda bulunulmamaktadır. Bu somut olmayan kültürel miras taşıyıcılarına bir kimlik kazandırılması, bilgi ve becerilerini geliştirmeleri ve geleceğe aktarmaları konusunda teşvik edilmeleri amaçlanmıştır." (Şimşek, 2015: 12).

Çalışmanın odak noktasını oluşturan konu, somut olmayan kültür mirası içerisinde yer alan çini sanatının yaşatıcısı ve aktarıcısı olan Naciye Nur Avlupınar'ın Yaşayan İnsan Hazinesi değerlerine sahip olarak yapmış olduğu çalışmalarıdır. Çini, pek çok aşamadan geçtikten sonra meydana gelen bir sanattır. Her aşaması ayrı bir uzmanlık gerektirir ve farklı ustaların elinden geçerek meydana gelir. Bu aşamaların her birine vâkıf olan Avlupınar'ın çalışmaları, uyguladığı teknikleri, kadın gözü ve ruhu ile bu sanata kattığı yenilikleri somut olmayan kültürel değerlerin korunup yaşatılması açısından önemlidir.

Çini sanatçısı Naciye Nur Avlupınar

Asırlar boyu silsileler halinde devam eden çini sanatı, onu taşıyan hüner ehli sanatkârlar sayesinde çağları aşmasına rağmen kendine has üslubunu koruyarak günümüze ulaşmıştır. Bu sanatkârlardan bir tanesi de Türk çinisini kendine has üslubu ile günümüze taşıyan çininin özünden ve yapısından hiçbir değer eksiltmeden yeni sanatsal çizgiler katan Naciye Nur Avlupınar'dır.

26.07.1966 tarihinde Kütahya'da dünyaya gözlerini açar. İki yaşındayken, babası Bekir Avlupınar vefat eder. Annesi Mürüvvet Hanım; Sema, Ahmet ve Adalet ismindeki diğer üç evladı ile birlikte en küçükleri olan Naciye Nur Hanımı da tek başına büyütür. İlk ve orta öğrenimini Kütahya'da tamamlayan Avlupınar, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi mezunudur. Sanat çalışmalarına 1983 yılında ilk hocası olan Ahmet Yakupoğlu ile başlar. Ressam, minyatür sanatçısı, müzehhip ve neyzen olan Yakupoğlu, Kütahya'nın yetiştirdiği önemli sanatkârlardandır. Süheyl Ünver Hocanın öğrencisidir, onun ekolünün en önemli temsilcilerindendir ve eserleri ile sanat dünyasının duayenlerinden sayılmaktadır (Yazgaç, 2015: 80). Yakupoğlu, hüner sahibi olduğu sanatlarda pek çok öğrenci yetiştirerek Kütahya şehrinin kültürel dokusunu adeta mayalamıştır. Avlupınar'ın usta-çırak ilişkisi içerisinde sanat eğitimine Yakupoğlu gibi bir hoca ile başlaması, sanatını sağlam temeller üzerine kurması bakımından önemlidir.

Avlupınar farklı hocalardan aldığı dersler ile sanat eğitimini, bu alandaki bilgi ve becerisini geliştirmeye çalışır. 1984 yılında Vehbi Koç Vakfı'nın düzenlediği "Türk Çini Sanatını Geliştirme Kursu''na katılarak Nezihi Bilgütay Derler'den dersler alır ve 1985 yılında aynı vakfın düzenlediği "Orijinal Desenli Çini Tabak Yarışması" nda birincilik kazanır. Avlupınar, Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk El Sanatları Bölümünün kurucu öğretim üyesi olan aynı zamanda usta-çırak geleneği içerisinde Süheyl Ünver ile Rikkat Kunt'tan da icazeti bulunan Dr. İnci Ayan Birol'un da öğrencisidir (Birol, 2013: 430). 1998 yılında hocası ile beraber "Klasik Üslûpta Desen ve Renk Tasarımları" adlı çalışmayı yürüterek İnci Ayan Birol'dan icazet alarak çıraklık dönemini tamamlar (Avlupınar, 2016: 84).

Avlupınar, klasik devri yansıtan eserlerinde aslına uygun çalışmalar yaptığını; özgün eserlerindeyse yine klasik üslubu esas almakla beraber orijinal desen, motif, teknik ve renk tasarımları oluşturarak yeni ürünler meydana getirdiğini belirtir. Kendi üslûbunu yansıtan özgün boyama tekniklerini kullanarak malzeme, teknik ve işçilik bakımından Türk çini sanatının özellik ve kaidelerinden ödün vermeden geleneksel kültürü bugünde yaşatmayı ve geleceğe taşımayı amaçlayan çalışmalar yapar (Avlupınar, 2017: 10).

> "Avrupalıların turkuaz, 'Türk Mavisi' dediği çini sanatımız; aşk kaynağından beslenen asırlar önceki sesleniştir. Çiniyi sadece bir sanat ve meslek olarak görmedim. Asırlar öncesinden gelen o sesi, kültür köklerine, usûl ve üslubuna bağlı kalarak aynı zamanda bugünün yaşam tarzına uygun bir şekilde nakşetmeye çalıştım. Gelenekten ayrılmadan ve geleneğe aykırı olmadan taklide ve tekrara düşmeden eserler meydana getirmek için uğraştım. Çiniyi devir ve dönemlere ayırmadan bir bütün olarak görüp, yeni boya ve tekniklerle çiniye farklı bir boyut kazandırmaya gayret ettim" (Naciye Nur Avlupınar,2021)

diyen Avlupınar, çalıştığı teknikler ve kullandığı boyaları:

> "Orta Asya'dan bugüne kadar kullanılan teknikler üzerine araştırma yaptım ve bunların unutulmuş olanlarını gün yüzüne çıkararak tekrar çini sanatında kullanılması için uğraştım. Bunlar kaşi traş, perdah, minai, renkli sır ve kabartma tekniklerdir. Perdah tekniği Selçuklulardan sonra unutulmuştur. Kazıma ile renkli astar tekniği ise on altıncı yüz yıldan sonra kullanımı sona ermiştir. Bu tekniklerin günümüzde yeniden uygulanması için uğraştım. Tahrirleri çukurda, boyamaları yukarıda olan ve çatlatma altın tekniği adını verdiğim özgün bir tekniği de çinide uygulanır hale getirdim. Çinide kullandığım boyaları kendim hazırlarım. Eskiden kullandığım renklerin yanı sıra bu sanatta günümüzde kullanılmayan pembe, yeşil tonları ile devetüyü ve turuncuyu kendi atölyemde üreterek çini sanatında kullanılır hale getirdim" (Naciye Nur Avlupınar, 2021).

diyerek izah eder. Avlupınar, çini sanatını hamurundan tahririne, boyasından fırınlanmasına kadar bir bütün olarak görür.

Yaptığı yenilikler önceleri eleştirilse de daha sonra kabul görmüş ve takdir toplamıştır. Bu teknik ve renkler Avlupınar'ın sanatına karşı farklı bir bakış açısı uyandırmıştır. Yurt içi ve yurt dışında pek çok sergi açan sanatkâr eserleri ile çiniye kattığı yeni teknik, tasarım ve formların nasıl uygulandığını da göstermiştir. Klasik bir üslupta, özgün desenler, yeni renk tasarımları ve kendine has boyama teknikleriyle meydana getirdiği bir yapıtı, Türk sanatını 21. yüz yılda temsil edecek eser olarak Vatikan Müzesi'nin demirbaşları arasında yerini almış ve orada sergilenmektedir.

Yeni teknikler, boyama yöntemleri, form, motif ve desen çalışmaları ile çiniye farklı bir boyut kazandıran Avlupınar, Çin, İngiltere, Bahreyn gibi ülkelerden sanatını oralarda icra etmesi için teklifler almıştır.

> "Yurt dışında eserlerimin ilgi çekmesi ve sanatsal tarzımın itibar görmesinin sebebi geleneği tazeleyerek yenilemeye çalışmamdan kaynaklanıyor. Bütün ülkeler kendi ananevî sanatlarında yeni şeyler yapmak istiyorlar. Fakat klasik içerisinde yeni bir şey yapmak çok zor. Yapılanlar yeni oluyor ve klasikle bağlantısı olmuyor ya da klasik oluyor içerisinde çağa uygun yenilik barındırmıyor. Geçmişle bağlantıyı kurarak onun gelişimini ortaya koyan ürünler yapmak oldukça zordur. Bu anlamda eserlerim ilgi çekiyor" (Naciye Nur Avlupınar, 2021).

diyen Avlupınar, yurt dışından gelen çalışma tekliflerinin hiçbirini kabul etmeyerek ata sanatını, çininin merkezi olan Kütahya'da yapmayı tercih etmiştir.

Avlupınar, sanattaki ilerlemesini,

> "Çini sanatında yaptığım yeniliklerin kabul edilmesi kolay olmadı pek çok eleştiri almış olmama rağmen sanattaki çizgimi bozmadan bulunduğum ekolün içerisinde çalışmalarıma devam ettim ve ürettiğim teknikleri kendi eserlerimde uygulamaya gayret ettim. Beni asıl ilerleten şey güzele olan merakım ve bu sanata dair yönelttiğim sorulardır. Ben bu işin üniversitesini okumadım ama bu sanatta otorite olan hocalardan birebir dersler alarak keş-

fedildim, teşvik edildim ve bilgilendirildim" (Naciye Nur Avlupınar, 2021). şeklinde izah eder.

Günümüzde üretilen çini hamurunun yeterince kaliteli olmadığını belirten Avlupınar, 2005 yılında, kaliteli çini hamuru meydana getirebilmek gâyesi ile kendi atölyesini açar.

Aldığı ödüllerle sanatındaki başarısını perçinleyen sanatçı, hamurundan boyasına, çiziminden sırlanmasına kadar her aşamasını yaptığı bu sanatı öğretmek için eğitici kurslar verir, öğrenci yetiştirir. 1990 yılında İş ve İşçi Bulma Kurumunun düzenlediği "Çinicilik ve Çini Tezyinatı Kursu", 2001 yılında Kültür Bakanlığının "Geleneksel Çini Sanatını Geliştirme Kursu" bunlardan bazılarıdır (Avlupınar, 2016: 84).

> "Türklerde sanat bir ihtiyaçtır, bu ihtiyaç güzeli görmek, güzeli meydana getirmek, güzellikle beslenip haşır neşir olmak, yaşamlarının her anında kıvamlı bir güzellik anlayışı ile kendini göstermiştir" (Naciye Nur Avlupınar,2021).

diyen Avlupınar, güzeli meydana getirmeye yönelik sanatsal çalışmalarını yurt içinde ve yurt dışında açtığı sergilerle insanlığın zevkine sunmuştur. Yurt içinde açtığı kişisel sergilerinden bazıları şunlardır: İzmir'de, 1992- 1993 yıllarında, Fransız Kültür Merkezi'nde, Ege Üniversitesi ve Atatürk Kültür Merkezi'nde; İstanbul'da, 1993 yılında Ayasofya Müzesinde, 2010 yılında Beylerbeyi Sarayı'nda, 2013 yılında İstanbul Kongre Merkezi ve Borsa İstanbul'da, Klasik ve Modern Sanat Fuarı'nda; Ankara'da, 1995 yılında İngiliz-Türk Derneği'nde, 2000 yılında Türk-Japon Vakfı'nda, 2009 yılında Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Müdürlüğü'nde, 2010 yılında Dışişleri Bakanlığı'nda; Mersin'de 2012 yılında Altamira Sanat Galerisi'ndedir.

Yurt dışında çalışmalarını sergilediği kişisel sergilerinden bazıları: 1993 yılında Macaristan'da; 2003 yılında Slovenya'da; Grup Nokta ile 2004 yılında Danimarka'da ve 2007 yılında Letonya'da, 2010 yılında aynı grup ile Mısır'da; Türk Büyükelçiliği ile 2010 yılında İtalya'da; 2015 yılında Belçika'da, Avrupa Birliği Nezdinde Daimi Türkiye Temsilciliği'nde açmıştır. Vatikan'da, Güney Kore'de, Riyad'da ve Kültür Bakanlığı tarafından farklı Avrupa ülkelerinde de Türk çini sanatını tanıtmak için eserlerinden oluşan sergiler açmıştır, bu sanatı tanıtmak için sunumlar yapmıştır.

Yaptığı çalışmalar ve açtığı sergilerle Avlupınar, kültür elçisi gibi çalışmıştır.

> "Şuna inanmak yerinde olur ki, devrini tamamlamış ve ilmin hafızasına devrolmuş bu tarih ve sanatın teknik metot ve kaideleri, vakti geçmiş, vazifesi tamamlanmış keyfiyetler değildir. Belki geleceğin temellerini teşkil ettiği için, bizlere düşen, büyük bir uyanıklık ve şuurlu bir merakla üstünde durmamız gereken gerçeklerdir" (Avlupınar, 2016: 6).

diyen Avlupınar, yaptığı çalışmalarında ve ortaya koyduğu eserlerinde dünü, bugünün potasında eritmeye çalışmış, geçmişi derin olan bu sanatı köklerinden koparmadan bugüne uyarlamış, yer aldığı projeler ile bunu akademik mecraya da taşımıştır.

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi ile birlikte "16. Yüzyıl Osmanlı Dönemi Çinilerinin Günümüz Teknolojisiyle Yeniden Üretilmesi ve Geliştirilmesi" adlı proje çalışmasının sanatsal ayağını Avlupınar yürütmektedir. Proje, 16. yüzyıl çinilerinin hamur, boya ve sırda ulaştığı seviyeyi yakalayarak o devrin niteliğini günümüze kazandırmayı amaçlamaktadır.

Dumlupınar Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Malzeme Mühendisliği Bölümü'nden iki öğretim üyesiyle birlikte yürütülen projenin mühendislik ayağı, o devrin kalitesinde çini malzemesi üretmiş, sanatsal ayağı ile Naciye Nur Avlupınar ise üretilen bu malzemeyle o devrin boya ve desen tekniklerine uygun ürünler meydana getirmiştir. Tamamlanmak üzere olan Kalkınma Bakanlığı destekli proje kapsamında, o devrin niteliğini günümüze kazandırmak için çalışmalar yapılmıştır. Avlupınar; deseni, boyası, sırlaması, iğneleme uygulamasıyla uzun bir süre çalıştığı proje faaliyetleri dâhilinde ortaya çıkan yeni malzeme ve tekniklerin gençlere öğretilmesi için kurslar vermektedir.

Farklı dergilerde yayınladığı yazıları ile çini sanatına dair teorik bilgi veren ve tecrübelerini paylaşan Avlupınar, usta-çırak geleneği ile yetişen sanatsal kişiliğinin yanı sıra akademik bilgi ve tecrübesinin varlığını da göstermektedir. Çini sanatına getirdiği yenilikler, bu sanatın tanıtımına dair yaptığı çalışmalar ve yetiştirdiği öğrencileri ile Avlupınar, somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı ve aktarıcısıdır.

Sonuç

Köklü bir geçmişe sahip olan çini sanatı, pek çok sanatçının asırlardır nakşetmesi ile günümüze ulaşan geleneksel Türk sanatlarındandır. Farklı coğrafyaları ve farklı devirleri aşıp gelen bu sanat, yaşatıldığı her bölgede kendine has sanatsal özelliğini korumuş, kültür köklerinden ayrılmadan çağın gerektiği şekilde üretilmiş ve 2016 yılında Somut Olmayan Kültürel Miras listesine alınmıştır. Gayesi somut olmayan kültürel değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması olan SOKÜM, bu amacı geleneksel sanatlarda Yaşayan İnsan Hazinelerinin tespit edilip korunması, sanatlarının idame ettirilmesi ve bunun genç kuşaklara aktarılmasıyla sağlamaya çalışmaktadır.

Yaşayan İnsan Hazineleri bağlamında incelediğimiz çini sanatkârı Naciye Nur Avlupınar, otuz sekiz yıldır icra ettiği sanatına, bu alanın önemli hocalarından ders ve icazet alarak başlamıştır. Çini sanatının gelişim evrelerini, bütünün parçaları şeklinde inceleyerek bu sanatı köklerindeki geleneksel dokuyu bozmadan tazelemiş, yeni teknik, desen, boya ve boyama metotları ortaya koymuştur. Meydana getirdiği yenilikleri kendi eserlerinde uygulamış, bu eserler ile yurt içinde, yurt dışında birçok sergi açarak geleneksel Türk sanatı olan çininin tanıtılmasına katkı sağlamıştır. Çininin her aşamasının istenen kalitede olabilmesi için kendi atölyesini açan Avlupınar, ata mirası olan bu sanatın yaşatılması için öğrenciler yetiştirmiştir. Kendini geliştirme ve öğrenme merakını hayatının ve sanatının her devresinde sürdüren sanatçı, yaptığı araştırmalarla bilgisini arttırmış, bunu katıldığı toplantılarda, dergilerde yayınladığı yazılarında paylaşmıştır. Çini sanatına adanmış ömrü ile Avlupınar, Yaşayan İnsan Hazineleri listesine girebilmenin gerekleri olan tüm şartlarını sağlamaktadır.

Sözlü kaynak

Naciye Nur Avlupınar, 55, Üniversite Mezunu, Çini Sanatçısı, 04.01.2021 Tarihinde Kendi Sanat Atölyesinde Görüşüldü.

Kaynakça

Aslanapa, O. (1977). *Yüzyıllar boyunca Türk sanatı* (14. Yüzyıl). Milli Eğitim Bakanlığı.

Aslanapa, O. (1989). *Türk sanatı. İstanbul:* Remzi.

Avlupınar, N. N. (2003), Kütahya'da yaşayan ananevi sanatımız çini. Kütahya Araştırmaları, Tarih-Kültür-Madencilik-Sanat, Bursa: Ak.

Avlupınar, N. N. (2016). *Aşkla mayalanan klasik devir Osmanlı çinileri.* Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı.

Avlupınar, N. N. (2017). Devâ-i Şâfî - toprak. İstanbul: 4. Türk Tıp Dünyası Kurultayı.

Beyazıt, M. ve Işık İ. (2012). Geçmişten günümüze Kütahya çini sanatı ve Kütahya çiniciliği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi,*1(1), 891-898.

Birol, A. İ. (2013). *Klasik devir Türk tezyînî sanatlarında desen tasarımı çizim tekniği ve çeşitleri.* İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı.

Ekici, M. (2004). Bir sempozyumun ardından: Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi. *Milli Folklor* Dergisi, 61, 5-13.

Gülaçtı, N. (2018). Kütahya seramik ve çinicilik zanaat/sanatının tarihsel süreci ve gerileme nedenleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 58, 31-40.

Gülçayır, S. (2011). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi üzerine eleştirel bir okuma. *Milli Folklor Dergisi,* 92, 5-12.

Gümüş, İ. (2019). Yaşayan insan hazinesi bağlamında Bartın'da maket ustası Ahmet Güldür. Uluslararası *Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(3), 1648-1665.

İssi, A. ve Yurdakul, H. (2002). Kütahya çiniciliği ve günümüzdeki sorunları. Journal of Scientific Reports -A,73-81.

Kaçar, V. (2018). Geçmişten günümüze Kütahya çini sanatı üzerine değerlendirme ve öneriler. *İdil Dergisi*, 7(48), 985-989.

Kılkış, Y. (2019). *18-19. yüzyıllarda Kütahya çiniciliği: Üretim ilişkileri, çini ticareti ve motifler.* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Küçükyılmazlar, A. (2006). *Çini araştırması.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası. Oğuz, Ö. (2008). Unesco ve geleneğin ustaları. Millî Folklor, 106, 5-10.

Oğuz, Ö. (2009a). *Somut olmayan kültürel miras nedir?* Ankara: Geleneksel.

Oğuz, Ö. (2009b). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. *Milli Folklor* Dergisi,82, 6-12.

Oğuz, Ö. (2013). Terim olarak somut olmayan kültürel miras. *Milli Folklor* Dergisi, 100, 5-13.

Rey, G. (1987). *İslâm mimarisinde çini.* İzmir: Ada.

Şimşek, E. (2015). Meddahlıkta, yaşayan insan hazineleri listesine eklenmesi gereken bir isim: Kadirlili Yusuf Sıra. *Millî Folklor*, 106, 5-13.

Yazgaç, P. (2015). Tabiatın ve tarihin yaşayan ressamı Ahmet Yakupoğlu. *El Sanatları* Dergisi,19, 80-90

Yetkin,Ş.(1972). *Anadolu'da Türk çini sanatının gelişmesi.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

Yetkin, Ş. (1993). *Çini.* Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 8, 329-335.

Ekler

Naciye Nur Avlupınar'ın 2016 yılında Brüksel 'de "Aşk'la mayalanan" klasik devir *Osmanlı çinileri* adlı sergisinin dışişleri bakanlığı tarafından hazırlanan kataloğundan eser örnekleri:

1-İcâzet Çalışması

Muallimesi İnci A. Birol.N.Nur AVLUPINAR, 1998. Çap : 41 cm. Özel Kolleksiyon

2- Yaprak Dilimli Tabak

Natüralist Üslupta Gül Motifleri. Yaklaşık 1575, Frankfurt'da Bulunan Bir Tabaktan Esinlenerek Yapılmıştır. Çap : 41 cm

3- Kavanos

Yaklaşık 1510-1520. Ekrem Hakkı Ayverdi Koleksiyonunda Bulunan Bir Kavanostan Esinlenerek Tasarlanmıştır. Baba Nakkaş İşi, Hatâyî Grubu. Yükseklik 41 cm.

4- İnce Boyunlu Vazo Çalışması.

Yaklaşık 1530-1535 dönemlerine ait. Haliç işi bir vazodan ilham alınarak yapılmıştır.

5- Kaşi, (Duvar Çinisi).

Saz Yolu Uslubu. Desen : Şahkulu, 16. Yüzyıl, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, İstanbul. Renklendirme : N Nur AVLUPINAR. 2016

6- Saz Yolu Üslubunda Mavi Beyaz Çini

Panodan Detay. Yaklaşık 1550 Sünnet Odası Topkapı Sarayı Müzesi ,İstanbul.

7-Alayunt Çınarları Adlı Çalışma

2010. Özel Koleksiyon.

8 - Saz Yolu Lenger Tabak

1998. Vatikan Müzesi'nde Sergilenen Eser